

*Г.С. Прокоф'єва
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова*

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Регіональна економіка як об'єкт економічних досліджень привертає до себе увагу провідних економістів. Врахування соціально-економічних, географічних та політичних чинників розвитку різних територій формує їх конкурентні переваги. В сучасній економічній науці існує багато різноманітних концепцій, течій та теорій, які з різних позицій розкривають особливості регіонального розвитку на початку XXI століття. Сучасні теорії регіональної економіки особливу увагу приділяють географічним чинникам (Дж. Харріс, А. Пред, П. Кругман), а також конкурентним перевагам регіонів (М. Портер, Б. Карлоф).

Представники першого напрямку зосереджують свої дослідження на аналізі розміщення виробництва в тих чи інших регіонах національної і світової економік. При цьому використовується такий показник як потенціал ринку регіону, який залежить від співвідношення купівельної спроможності та віддаленості. Але концентрація виробництва в тому чи іншому регіоні, в свою чергу, може значно підвищити потенціал. Це означає, що, якщо економіка

регіону сягає значних масштабів, вона викликає кумулятивне зростання і збільшення попиту на товари, що не вироблялися в даному регіоні, до таких розмірів, що їх виробництво стає вигідним, приносить доход і сприяє розширенню даного виробництва.

Ці підходи Дж. Харріса та А. Преда синтезував П. Кругман, і його трактовка розвитку регіональної економіки базується на взаємодіях ефекту масштабу, транспортних витрат і мобільності факторів. У відповідності до його теорії, фірми намагаються зосередити виробництво через ефект масштабу поблизу ринків збуту та постачальників, щоб знизити транспортні витрати, в той же час як доступ до ринку збуту і постачальників найкращий там, де зосереджені інші фірми завдяки ефекту обсягу ринку. Поєднання цих ефектів створює агломерацію, не дивлячись на протидію таких чинників як немобільний характер аграрного сектору та конкуренти, які змушують переміщувати виробництво в інші регіони, де конкурентів менше. Виходячи з цих підходів, П. Кругман виявив закономірності виникнення регіональної агломерації в розвинених країнах, у відповідності з якою у створенні агломерації більш значну роль відіграють ефекти обсягу ринку та доступу до нього, а не ефект масштабу виробництва, транспортних витрат і мобільності факторів виробництва. Відповідно, головною причиною нерівномірності розвитку регіонів, регіональних диспропорцій є розмір ринку.

Подальші дослідження в цьому напрямку П. Кругмана та П. Ромера виявили, що основним чинником зростання регіональної економіки і утворення агломерацій є концентрація виробничої діяльності в певних регіонах, яка сприяє збільшенню розмірів підприємств і породжує позитивні екстерналії внаслідок присутності на ринку інших фірм [1].

Г Мюрдаль та А. Хіршман розробили в свій час модель розвитку регіону «ядро-периферія», у відповідності до якої початок економічного розвитку регіону пов'язується з випадковим чинником. У подальшому зростання доходів (прибуток і заробітна плата) запускає процес агломерації, яка стає ядром економіки регіону, інші складові, що не входять, до цього ядра, його периферію [2].

Слід зазначити, що є ще інші теорії щодо ролі економіко-географічних чинників створення агломерацій і нерівномірного розвитку регіонів, але в усіх цих підходах переважає ідея про велику роль випадковості у розвитку економіки регіону, його процвітання тощо. Сформувалася ціла низка теорій випадкового росту (Дж. Еллісон та Е. Глейзер; Т. Холмс та Дж. Стівенс), які розвиток агломерацій пояснюють існування випадкових економічних явищ, їх взаємодією.

В рамках другого підходу особливе значення в розвитку регіональної економіки надається формуванню конкурентних переваг регіону. Вони пов'язані з тим потенціалом, який неможливо перемістити в інше місце. Це – перш за все відповідні ресурси і їх оптимальне використання. Загальновідомо, що конкурентна перевага як така – це ті характеристики і властивості, що відрізняють конкурентів один від одного, тобто це – відносне поняття. В той же

час М. Портер довів, що конкурентна перевага не обов'язково формується на основі порівняння з конкурентами. Він вважає, що конкурентні переваги – це сукупність факторів, що визначають успіх чи невдачу суб'єкта господарювання в конкурентній боротьбі, а також ефективність використання наявних ресурсів [3]. Цей підхід розвиває також О. Градов. Б. Карлоф вважає конкурентною перевагою те, на що спрямовано всі стратегії в сфері бізнесу: ефективне виробництво, володіння патентами, реклама, менеджмент, відношення до споживачів тощо. Таке розуміння конкурентних переваг знаходиться також у руслі ресурсного підходу, оскільки у кінцевому підсумку конкурентні переваги регіону зводяться до ефективності використання його потенціалу як у цілому, так і складових.

Розглянуті теоретичні підходи до аналізу регіональної економіки розкривають головні аспекти її функціонування: місце розташування та його роль у формуванні агломерацій, а також ефективність використання ресурсів і інших складових потенціалу регіону.

Список використаної літератури

1. Кругман П., Обстфельд М. Международная экономика. Теория и политика. – СПб.: Питер, 2003.
2. Філіпенко А.С. Міжнародні економічні відносини. Теорія. – К.: Либідь, 2008.
3. Портер М. Конкуренція. – М.: Издат. Дом «Вильямс», 2006.